וגדילא מיגדל אמר רב יאי גלימא ולא יאי תכלתא רבה בר בר חנה אמר יאי גלימא ויאי תכלתא במאי קא מיפלגי רבה בר בר חנה סבר כתיב [1]גדיל וכתיב [2]פתיל או גדיל או פתיל ורב סבר לעולם פתיל בעינן וההיא גדילים למניינא הוא דאתא א) גדיל שנים גדילים ארבעה ב) עשה גדיל א] ופותליהו מתוכו אמר שמואל משמיה דלוי חוטי צמר פוטרין בשל פשתן איבעיא להו של פשתן מהו שיפטרו בשל צמר צמר בשל פשתים הוא דפטר דכיון דתכלת פטרה לבן נמי פטר אבל פשתים בצמר לא או דלמא כיון דכתיב [3]לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך לא שנא צמר בפשתים ולא שנא פשתים בצמר ת"ש דאמר רחבה אמר רב יהודה [א]חוטי צמר פוטרין בשל פשתן ושל פשתן פוטרין בשל צמר חוטי צמר ופשתים פוטרין בכל מקום ואפילו בשיראין ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן השיראין פטורין מן הציצית איתיביה רבא לרב נחמן ג)השיראין [ב]והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית מדרבנן אי הכי אימא סיפא וכולן צמר ופשתים פוטרין בהן אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דמישתרו בהו כלאים אלא אי אמרת דרבנן היכי מישתרי בהו כלאים ב] אימא או צמר או פשתים הכי נמי מסתברא דקתני סיפא הן ג] במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין אי אמרת בשלמא דרבנן היינו דמיפטרו במינן אלא אי אמרת דאורייתא צמר ופשתים הוא דפטר אי משום הא לא איריא כדרבא ד)דרבא רמי כתיב הכנף מין כנף וכתיב צמר ופשתים הא כיצד [ג]צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין ורב נחמן ד] כדתנא דבי רבי ישמעאל ה)דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים [ד]אף כל צמר ופשתים ו)אמר אביי והאי תנא דבי רבי ישמעאל ה] מפקא מאידך תנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל ו] בגד אין לי אלא בגד צמר מנין לרבות צמר גמלים וצמר ארנבים ונוצה של עזים והכלך והסריקין והשיראין מנין ת"ל או בגד:

תנו

וגדילא מיגדל. כל הציצית היתה גדיל ולא שייר בה ענף כלל: **ולא יאי תכלתא.** משום דלאין בה ענף: **גדיל שנים.** כלומר אי הוה כתיב גדיל תעשה לך ז) משמע ב' חוטין דאין גדיל פחות משנים השתא דכתיב גדילים משמע ארבעה: **עשה גדיל.** מד' חוטין שיש ד' חוטין כחור הטלית ולכשיכפלם ויעשה מהן ח)גדיל יהו שמונה ח]: **ופותליהו מתוכו.** אותו חוט שכרך בו יהא מן המנין. ל"א ופותליהו מתוכו תהא פתיל ענף למטה: **חוטי צמר פוטרין בשל פשתן.** אותם שני חוטין של לבן אם של צמר הן פוטרין בסדין של פשתן עם התכלת ט] ואע"ג דליכא השתא מין כנף דהוי של צמר כיון דתכלת י) שנים חוטין הן דתכלת*) עמרא נינהו ופוטר בשל פשתן דהא תכלת כתב רחמנא בהדיא לבן דצמר נמי פוטר בשל פשתן משום לבן: **חוטי צמר ופשתים.** לבן של פשתים ושל כ)צמר תכלת: **פוטרין בכל מקום.** בכל מיני בגד ואפי' בשיראים דמהו דתימא שיראין פטורין והוו כלאים שלא במקום מצוה קמ"ל דחייבין: **השיראין.** מעיל של משי: **והכלך.** מעיל שעושין מאותן יא] דגים [הוא בית התולעת] שמלויים במינוי*) שקורין פלוצי"ל: **סריקין.** מעיל עשוי מנעורת של משי: **צמר ופשתים פוטרין בהן.** קא ס"ד שני חוטין צמר ושני חוטין לבן של פשתים: **הן.** עצמן כלך וסריקין במינן פוטרין דאם עשה(א) ציצית יב] בטלית שהוא מינו יצא: **אלא אי אמרת מדאורייתא.** מחייבין שיראין בציצית היכי פטרה בהו ציצית דכלך ל) הא מדאורייתא ציצית דצמר ופשתים הוא (ב) דפוטרין כדאמרינן לעיל צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך: **ורב נחמן.** דאמר לעיל שיראין מדרבנן הוא דחייבין דאי מדאורייתא לא פטר בהו מינו: **כדתנא דבי ר' ישמעאל.** יג] דאומר אין מחייבין בציצית אלא בגד צמר או בגד פשתים: **בגדים בתורה סתם.** על כנפי בגדיהם ל): **ופרט לך.** יד] בכלאים (דברים כב) ובגבי נגעים (ויקרא יג) בבגד צמר או בבגד פשתים: **מפיק מאידך תנא כו'.** דהא אידך טו] מרבה כל הבגדים: **צמר ארנבים ונוצה.** צמר של עזים קרי נוצה לפי שאין לך כשאר צמר: **מנין.** שמטמאין בנגעים: **תלמוד לומר או בגד.** בגד צמר או טז] בגד פשתים (שם):

סלין

או גדיל או פתיל. למאי דפרישית לעיל דמפתיל שמעינן דבעי ב' חוטין תכלת קשיא דהכא דרשינן ליה לאו גדיל או פתיל וי"ל דהא נמי שמעת מינה כיון דבחד פרשה כתיב גדיל ובאידך כתיב פתיל ומיהו קשה דפתיל מציצית נפקא דדרשינן לקמן (דף מב.) אין ציצית אלא ענף ויש לומר דאיצטריך ציצית לאשמועינן דלאחר עשייתן צריך לפרוד כדאיתא לקמן ובספרי דריש ועשו להם ציצית שומע אני יעשה כולה גדילים ת"ל ציצית הא כיצד כדי שתהא גדיל יוצאת מן הכנף וציצית מן הגדיל והא ברייתא קשיא לרבה בר בר חנה וקשה נמי לרב דדריש ליה הכא מפתיל והתם דריש ליה מציצית:

יז]**וההוא** גדילים למניינא. תימה מאי דוחקיה דרב למימר גדילים למניינא נימא דקרא בא לומר תרווייהו בעי גדיל ופתיל ויש לדחוק ולפרש לטעם דרבה בר בר חנה משום דדריש גדילים כמו מיעוט אחר מיעוט משום דכתיב בלשון רבים ואע"ג דליכא מ) גדיל כלל וכי תימא אם כן פתיל דכתב רחמנא למה לי איצטריך דאי לא פתיל הוה פסלינן פתיל וגדיל בהדי הדדי קמשמע לן פתיל ורב סבר למניינא ולא למעט נ) גדילים ותימה לרבה בר בר חנה מניינא מנא ליה:

ופותליהו מתוכו. פירש בקונט' שחוט של כרך מן המניין ובלשון אחר פי' שיהא הפתיל דהיינו הענף משולשל למטה ויוצא מן הגדיל ותימה דהא נפקא לן מציצית לקמן (דף מב.) ובמתניתין פירשתי בע"א שכפלו כעין פתילה והיינו ענף להו מיעף דלקמן (שם):

לבן נמי פטר. פירש בקונטרס אע"ג דלא מינא דכנף הוא ולא יתכן לפי מה שפירשתי לעיל דכולהו בר מתכלת איקרו מין לבן אלא הכי פירושא אע"ג דכלאים נינהו:

ופליגא דרב נחמן. הוה מצי למימר דמדרבנן הוא אלא משום שהאמוראים יש להם לגמור דבריהם יותר אי נמי לא מסתבר ליה כמו שנגמר בסמוך: **ורב** נחמן דאמר כתנא דבי רבי ישמעאל. תימה הא שפיר מצי מדרבנן ויש לומר דלא מסתבר ליה למימר הכי אלא מכח הכי נמי מסתברא וכי דחי ליה צריך לאתויי תנא אי נמי לא מסתבר ליה לפלוגי אדרשא דמינה אי לא משכח ליה ס) תנא ונראה דמכולהו תנאי מוכח דלית ליה הכנף מין כנף ולא מייתי דתנא דבי רבי ישמעאל אלא לומר דבגדיהם למר ופשתים ע) דאי לאו האי טעמא לא מפיק ליה מהכנף יח] מין הכנף ור"ת ורש"י פסקו כרבא משום דהוא בתראה: **אף** כל צמר ופשתים. תימה מנא ליה דפליג דלמא שאני הכא דאיכא ייתורא דהכנף מין כנף דהכי נמי דריש פרק במה מדליקין (שבת דף כז.) מאו בגד שאר בגדים לתנא דבי רבי ישמעאל ויש לומר דלא דמי דהתם לא מפקינן בגד דקרא ממשמעותיה דלעולם בגד דקרא צמר ופשתים הוא אלא דמרבינן אף שאר יט] מינין אבל הכא אי דרשת מיניה בשאר מינין א"כ בגד דכתיב ברישא הוי נמי שאר מינין וא"כ מפקת בגד ממשמעותא אי נמי י"ל דרבא לא דריש מייתורא מידי אלא משום דסבר בגדיהם כל בגדיהם משמע ועלה כתיב הכנף מין כנף שמדבר מן הציצית ולפירוש זה על כרחין תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא: **אמר** אביי האי תנא דבי רבי ישמעאל. פרק במה מדליקין (גם זה שם) איתא להא מילתא ודחי ליה רבא התם: **בגד** אין לי אלא בגד צמר. פי' בקונטרס בנגעים כתיב וקשה חדא דא"כ צריך לגרוס או בבגד דהכי כתיב כ] גבי נגעים ועוד פ) דפ' במה מדליקין (גם זה שם) דרשינן ליה למילתא אחריתי צ) ועוד היכי ילפינן מנגעים לרבא דמתרץ לה התם דלא מפקא מאידך תנא דבי רבי ישמעאל הא גבי נגעים מרבה שאר בגדים ועוד ק) דהתם משמע בפירוש הכי ר) ועוד תנן בהדיא דשאר מינין לא מיטמו בנגעים נימא דלא כתנא דבי רבי ישמעאל לכך צריך לפרש דבשרצים הוא דכתיב (ויקרא יא) ותימה דא"כ אמאי איצטריך לאתויי נוצה של עזים הא שק כתיב בהדיא וי"ל ש) דאיכא בגד מן הדק שבנוצה של עזים וכן מוכח פרק ראשית הגז (חולין קלז.) דממעט גיזה של שור מתתן לו ולא לשקו ופריך אלא מעתה נוצה של עזים ליחייב אלמא לאו מכלל שק הוי והשתא ניחא הא דמרבה לאביי מהכא ג' על ג' בשאר בגדים ודין שק הוי ד' על ד':

סלין

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ג מהלכות ציצית הלכה ה סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' ט סעיף ב:

יד ב מיי' שם הלכה ב ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף א:

טו ג מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:

טז ד מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף א:

* * *

מוסף רש"י

גדיל שנים. אי אפשר לעשות גדיל בפחות משני חוטין גדילין ארבעה. חוטין למיעוט גדילין שנים וכתיב (במדבר טו) ונתנו על ציצית הכנף פתיל, אמרה תורה עשה מהנך ארבעה חוטין גדיל אחד דהוו [הוי ח'] חוטין כשתיתנן בכנף הבגד (יבמות ה:). **ופותליהו מתוכו.** שיהיו תליין פתולין, שלא יעשה כולו גדיל אלא קצת גדיל וקצת ענף (שם). **השיראין.** מעיל העשוי מעיקר המשי **והסריקין.** עשוי מן המשי הרך המתפלל ומנער כמשי וקורין לו במקומנו ייד"ש **חייבין בציצית.** ודלא כמאן דאמר כל בגדי צמר ופשתים דוקא חייבין בציצית מדאורייתא, א"נ מדרבנן (שבת כו:). **כתיב הכנף מין כנף.** דהאי כנף קרא יתירא הוא, דהא כתיב על כנפי בגדיהם והוה ליה למיכתב ונתנו על הציצית פתיל תכלת מין כנף. מין הטלית יהא הציצית, דהכי משמע ציצית של כנף הטלית, ואם של משי הוא, ציצית של משי פוטר בה ובכתיב צמר ופשתים. גדילים תעשה לך דמשמע נמי מהן תעשה (שבת כו: ובעי"ן יבמות ד:). **הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם.** כגון בטומאת שרצים וטומאת מת דכתיב בטומאת שרצים או בגד או עור, ובמת וכל בגד וכל כלי עור, וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו', ובציצית על כנפי בגדיהם **ופרט לך הכתוב באחד מהן.** בטומאת נגעים כלל תחלה, ואח"כ פרט, והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר וכו' פרט, אף כל בגדים הסתומים ילפי' במה מצינו דהוא בנין אב דלאו אלא צמר ופשתים (שבת כז.). **מפקא מאידך.** כלומר מילתא הוא מסברת אידך תנא דפליג עליה דאשכחן למרבי שאר בגדים לטומאת שרצים (שבת כז.). **ונוצה של עזים.** קרי נוצה על שם שאין נוזין אותם אלא מורטין (שם).

* * *

שיטה מקובצת

א] ופותליהו מתוכו. פי"ה בלשון שני תהא פתיל ענף למטה. ואף על גב דגמרינן לקמן מציצית [אין ציצית] אלא פתיל מיהו לא ידעינן מיניה אם הפתיל למעלה או למטה לכן הוצרך לומר ופותליהו מתוכו שיהא הפתיל למטה ועוד י"מ ופותליהו מתוכו לאחר שיתחוב הד' חוטין בכנף כופלו כמין פתיל והוא ח' חוטין: ב] אימא או צמר או פשתים. ואת"ה לעיל נמי אמאי קאמר ופליגא דרב נחמן לימא כי קאמר רב יהודה או צמר או פשתים וי"ל שהאמורא הוי לו לפרש דבריו כי היכא דלא תיפוק חורבה. תו"ח: ג] הן עצמן במינן: ד] ורב נחמן דאמר כתנא דבי ר"י: ה] ר' ישמעאל מפיק מאידך: ו] בגד. שבת דף כ"ז ויבמות דף ד': ז] לך הוה משמע: ח] יהו שמנה חוטין הס"ד: ט] התכלת דבעינן מין כנף דהא תכלת עמרא הוא וכהדיא כתב רחמנא דפוטר ושל לבן נמי אם של צמר הם פוטר הס"ד ומה"ד של פשתן אותם חוטים של לבן אם הם של פשתן מהו שיפטרו לבגד דצמר עם התכלת ואע"ג: י] כיון דתכלת. שני חוטין ותכלת דעמרא נינהו: יא] מאותן היגים הוא בית התולעת שמצוי במשי: יב] ציצית מהן בטלית: יג] ר' ישמעאל דאמר אין חייבין בציצית: יד] ופרט לך הכתוב גבי נגעים: טו] אידך תנא מרבה: טז] או בבגד: יז] וההוא גדילים למניינא הוא דאתא. תימה מאי א) דחקו כו' גדיל או פתיל ליתא רב גדיל ופתיל בעינן וי"ל דאה"נ דטעמיה דרבה בר בר חנה הוא משום דכתיב בפרשה אחת גדיל ולא כתיב פתיל ובפרשה אחרת כתיב פתיל ולא כתיב גדיל אלמא אין זה מעכב זה ואשמועינן רב דע"כ ילפינן זה מזה ומה שאמר בזה צריך בזה דהא קמן דדרשינן גדילים למניינא וגם בפתיל בעינן למניינא אע"ג דלא כתיב ביה אלא ש"מ דילפינן מהדדי להצריך לזה מה שאמר בזה וכתוס' אחרות

מסורת הש"ס

א) [יבמות ה: וע"ש ובפרש"י ובתוספות], ב) פתיל עשה. נ"ק, ג) שבת כו., ד) שבת כז: נזיר נח. [יבמות ד:], ה) שבת כו: יבמות ד:, ו) שבת כז:, ז) גדילים יהיו. נ"ק, ח) ותכלת. נ"ק, ט) תכלת למה. נ"ק, י) נ"ל במינין, כ) דמיהם. נ"ק, ל) [במדבר טו], מ) פתיל כלל. נ"ק, נ) פתילים. נ"ק, ס) תנא דמכולהו תנאי מוכחא דלית ס'. נ"ק, ע) אבל מהאי טעמא לא מפיק מהכנף. נ"ק, פ) דבפרק במה אשה יוצאה דרשינן. נ"ק, צ) וי"ל דהאי או בגד לא כתיב בנגעים עיין שם בתוס' ד"ה נפקא ליה מאו בגד, ק) דהתם לא משמע הכי דתנן בהדיא דשאר. נ"ק, ר) עיין רש"ש, ש) דעושין בגדים מן הדק. נ"ק.

* * *

תורה אור השלם

1. גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה: דברים כב יב
2. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: במדבר טו לח
3. לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו: דברים כב יא

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הן כו' עשה אותן ציצית: (ב) ד"ה אלא כו' דפטר:

* * *

לעזי רש"י

פלוצי"ל [פולצי"לן]. ספולת של משי גולמי (העשויה מהחלק החיצוני של הגולם).

* * *

רבינו גרשום

תכילתא. ופסול: חוטי צמר פוטרין בטלית של פשתן. דכיון דתכלת מעמרא הוא דפטר של פשתים: כולן. השיראין והכלך והסריקין חוטי צמר ופשתים פוטרין בהן ביחד: הן. בעצמן השיראין: במינן פוטרין. אם הציצית הוא של מינן פוטרין: אלא אי אמרת דאורייתא ציצית דצמר ופשתי' הוא דפטרי ולאו ציצית דשאר מינין: כדרבא דסבר דמדאוריי' נמי ציצית דשאר מינין פוטרין במינו דרבא רמי כתיב כו': ורב נחמן דאמר שיראים פטורין מן הציצית מדאורייתא אמר כדתנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם כגון על כנפי בגדיהם וכגון גבי שרצים וכל כלי עץ או בגד ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים. גבי נגעים דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים:

* * *

שיטה מקובצת (המשך)

כתבו הר"ל וי"ל דמסתברא דטעמא דרבה בר בר חנה דכיון דכתיבי בשתי פרשיות לא בעינן תרוייהו. וא"ל רב לדידך דאמרת כיון דכתיבי בשתי פרשיות לא מעכבי להו אלא הא דאמר גדילים [למניינא] מנא לך בפתיל מניינא והרי אתה מודה לי שצריך מניינא אלמא אתה צריך למילף פתיל מגדיל וא"כ כמאן דכתיבי אהדדי דמי ובעינן תרווייהו כך תירץ הר"ם ובגליון כתוב דמסתברא טעמא דרבה משום דכתיבי בשתי פרשיות הוי כמו ריבוי אחר ריבוי ואתא למעט ולומר דבחדא סגי ורב סבר דבעינן פתיל וההוא גדיל למניינא ולא לריבוי אחר ריבוי ע"כ גליון: יח] רש"י ור"ת פסקו כרבא דדריש הכנף מין כנף ושיראין וכלך וסריקין כולן חייבים בציצית מן התורה ומיהו פוטר בהן וצמר ופשתים פוטרין בין במינם בין שלא במינם מיהו אע"ג דאמר לעיל צמר בשל פשתן ופשתן בשל צמר היינו דוקא כשהיה להם תכלת שניתנה לדחות משום תכלת אבל השתא שאין לנו תכלת לא ניתנה לדחות כלל ואסור לתלות ציצית צמר בבגד פשתים וציצית פשתים בבגד צמר כר"ל לקמן דאמר דכל היכא דאיכא עשה כו' והכא אפשר לקיים שניהם דהכי לי צמר כפשתים כיון דאין לנו תכלת ואע"ג דלדידהו נמי חוטי פשתן פוטרים בבגד צמר אע"ג דאפשר לקיים שניהם ולעשות כולן צמר מיהו כיון דלדידהו ניתן לדחות צמר בפשתן משום תכלת ניתן לדחות נמי פשתן בצמר אבל לדידן לא ניתן לדחות כלל: יט] אף שאר כנף אבל: כ] גבי נגעים ועוד דהא סאו בגד מרבה כל בגדים וכמס' נגעים משמע בהדיא דאינו מטמא בנגעים אלא בגד צמר ופשתים בלבד. תוס' אחרות:

א) אולי צ"ל מאי דוחקיה דרב למימר דגדילים למניינא ולא למדרש דלאו גדיל או פתיל ליתא וכו'.